

Forhandlingene om alderspensjon til de som har særaldersgrense – hva skjedde og hva nå?

Det var tre grunner til at Unio, LO og YS ikke kunne godta det siste tilbudet fra regjeringen i forhandlingene om alderspensjonen til de som har særaldersgrense:

- **Regjeringen var ikke villig til å legge nok penger på bordet for å sikre det livsvarige pensjonsnivået for de som er født i 1963 og som er de første med særaldersgrense som skulle vært omfattet av nye regler.**
- **Regjeringen var ikke villig til å inngå en langsiktig avtale som også sikret regelverket og en god livsvarig pensjon for yngre årskull, f.eks. de som er født i 1973 eller 1983.**
- **Regjeringen ville fjerne 85-årsregelen fra og med 1970-kullet.**

Unio, LO og YS klarte ikke å bli enige i forhandlingene med ASD, KS og Spekter om tilpasningen av alderspensjonen for de som har særaldersgrense. Forhandlingene startet i oktober 2018 og skulle vært sluttført 12. februar. Avstanden var for stor og ASD viste ingen vilje til å forhandle fram en varig løsning. Unio, LO og YS har stått sammen i forhandlingene hele veien og hatt felles krav. Akademikerne, som knapt har medlemmer med særaldersgrense, hadde eget krav og satt reelt på sidelinjen.

I dag er det om lag 210 000 yrkesaktive i staten, kommunene og sykehus som har lavere aldersgrense enn 70 år. Unio har 100 000 yrkesaktive alene. Sykepleiere, fysioterapeuter, miljøterapeuter, statsmeteorologer, kroppsøvingslærere mv. har aldersgrense 65 år, politi og brannfolk har aldersgrense 60 år eller 63 år.

Pensjonsavtalen fra 2018 om endringer i offentlig tjenstepensjon utsatte regelverket for de som har lavere aldersgrenser. Unio har hele tiden kjempet for at de som må gå av tidligere enn andre arbeidstakere på grunn av belastning og risiko i yrket, skal ha en like god livsvarig pensjon fra 67 år som de som har ordinær aldersgrense. Dette er yrkesgrupper det vil være økende etterspørsel etter.

Grunn 1: For dårlig livsvarig nivå

De som har lavere aldersgrense p.g.a. «belastning» eller «risiko» i henhold til aldersgrenseloven, skal kunne gå av med pensjon tidligere enn andre uten å tape i livsvarig pensjon. I det gamle pensjonssystemet fikk alle «samme» pensjon fra 67 år. Med det nye pensjonssystemet, hvor den enkelte tjener opp en pensjonsbeholdning og der alle år i arbeid gir opptjening, får de som går av tidlig lav pensjon. De som har særaldersgrense, måtte derfor få noe på toppen av den nye påslagspensjonen som ble fremforhandlet i 2018 for ikke å få et lavt livsvarig pensjonsnivå. Dette har vært utgangspunktet for alle parter.

Hva bør sammenliknes?

En enkel sammenlikning er f.eks. å si at de som har særaldersgrense skal sikres en like stor livsvarig pensjon ved 67 år som de som har ordinær aldersgrense 70 år får hvis de tar ut pensjonen ved 67 år. Særaldersgrensen ville da sikre deg en mulighet til å gå av to år før andre uten at du taper i livsvarig pensjon.

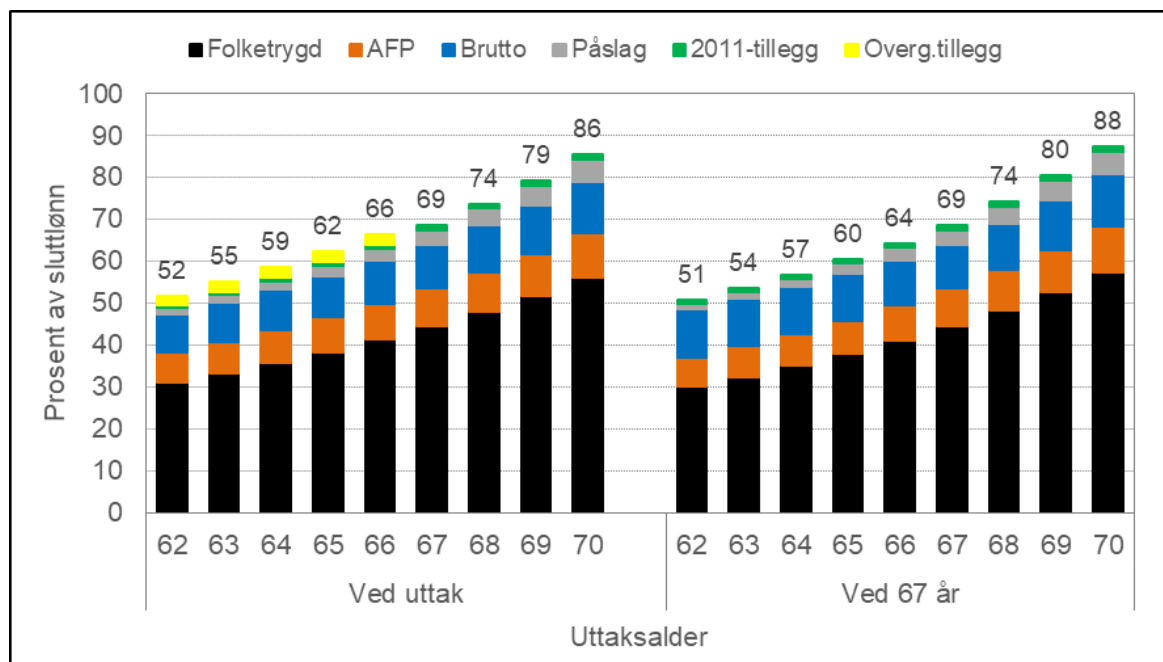
I utredningen som ASD la fram i oktober 2018 var de fleste modellene og eksemplene skåret over samme lest. ASD gikk ikke god for sammenlikningene. Når det kom til stykket hadde ASD bare halvparten av de pengene som trengtes for å sikre de livsvarige nivåene.

For en sykepleier med særaldersgrense 65 år, født i 1963 og som går av ved aldersgrensen, ville det innebære at det måtte gis et livsvarig påslag til den ordinære alderspensjonen (det vi fremforhandlet i 2018) på ytterligere 20-25 000 kroner sammenliknet med ASDs tilbud.

For aldersgrense 65 år har arbeidstakerorganisasjonene hele tiden ønsket å bytte ut ordningen med tidligpensjon med en fleksibel pensjon gitt at de livsvarige pensjonsnivåene blir gode nok. Figur 1 viser ordinær offentlig tjenestepensjon for 1963-kullet slik denne ble fremforhandlet i 2018.

Hvis vi forutsetter 6 G i inntekt og yrkesstart 27 år, ser vi at den livsvarige pensjonen målt ved 67 år (høyre panel i figur 1) er 60 pst. når uttaket er ved 65 år, mens det er 69 pst. ved 67 år. En sammenlikning ved uttak viser en forskjell på 7 prosentpoeng. Hvis de som har særaldersgrense 65 år skal kunne gå av ved aldersgrensen uten å tape livsvarig pensjon sammenliknet med en person med ordinær aldersgrense som står til 67 år, mangler om lag 8 prosentpoeng. Dette kan gis som et livsvarig særalderspåslag i en eller annen variant.

Figur 1: Ordinær offentlig tjenestepensjon. Skal de som har særaldersgrense 65 år kunne gå av to år før de med ordinær aldersgrense må det gis et betydelig særalderspåslag

Kilde: ASD

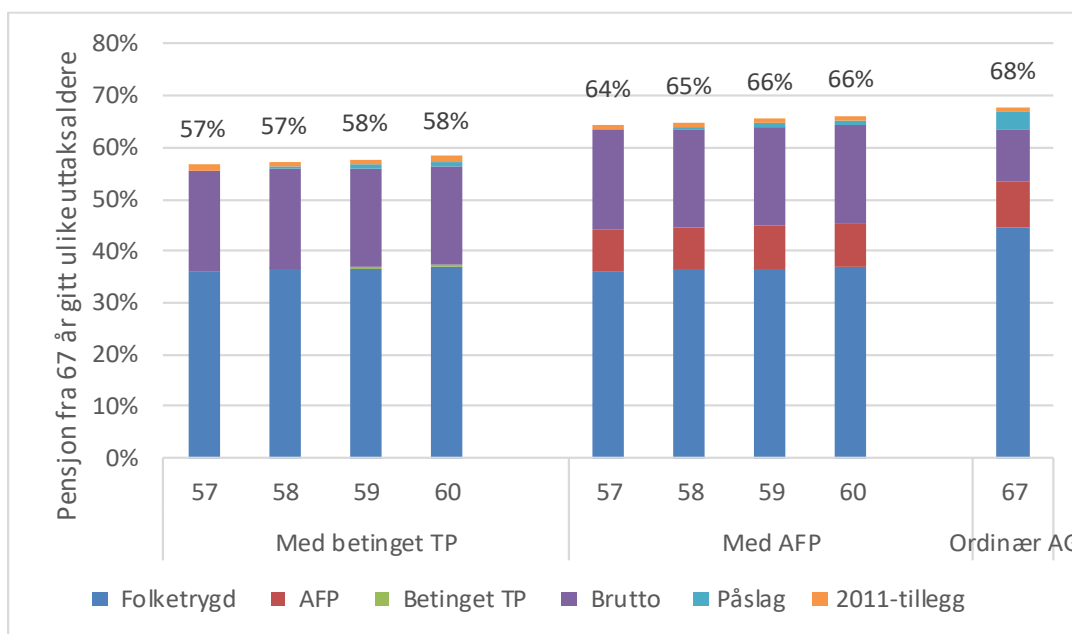
For en politi med særaldersgrense 60 år, født i 1963 og som går av ved aldersgrensen, har de fleste modeller lagt til grunn at disse fortsatt skal ha tidligpensjon på 66 pst fram til 67 år.

I det nye pensjonssystemet vil opptjeningen av pensjonsrettigheter for denne personen derimot stoppe ved uttak av tidligpensjon, her ved 60 år, og den ordinære pensjonen fra 67 år ville bli lav.

Figur 2 viser livsvarig pensjon fra 67 år med ulike uttaksaldre for en som har særaldersgrense 60 år, det er brukt standard forutsetninger, yrkesstart 27 år og inntekt 6 G. Venstre panel i figuren viser livsvarig pensjon med betinget tjenstepensjon, mens høyre panel viser livsvarig pensjon med full AFP.

Figuren viser at dersom avgang er ved aldersgrensen eller før, må det enten gis full AFP og et lite særalderspåslag eller et stort særalderspåslag i kombinasjon med betinget tjenstepensjon. ASD har hele tiden holdt på at de som går av med tidligpensjon ikke skal få full AFP, men betinget tjenstepensjon. I så fall måtte det gis et særalderspåslag på rundt 10 prosent av lønn for å sikre en livsvarig pensjon fra 67 år som var slike god som for andre med ordinær tjenstepensjon som står til 67 år.

Figur 2: Pensjon fra 67 år med ulike uttaksaldre for en som har særaldersgrense 60 år. Venstre panel som har betinget tjenstepensjon, viser at det må gis et betydelig særalderspåslag for at den livsvarige pensjonen skal bli like god fra 67 år som for de som har ordinær aldersgrense og står til 67 år (høyre søyle i figuren).

Kilde: Actecan

Grunn 2: Ingen vilje til å sikre et langsiktig regelverk og de livsvarige pensjonsnivåene for yngre årskull

Med pensjonsreformen ble det innført levealdersjustering fra 2011, det gjelder også for de som har særaldersgrense. Unio har aldri lagt skjul på at også de som har lavere aldersgrenser må stå lenger i arbeid for å kompensere for levealdersjusteringen. Vi har tvert om vært villige til å innføre regler som gjør at også de som har særaldersgrense må stå lenger i arbeid:

- For de som har aldersgrense 65 år, har arbeidstakersiden hele tiden ønsket en fleksibel modell med et opptjent tillegg eller særalderspåslag på toppen av det som ble avtalt i 2018. Da måtte f.eks. en som er født i 1973 og har særaldersgrense 65 år, stå om lag ett år lenger i arbeid for å sikre en like god livsvarig pensjon som en som er født i 1963. Og slik kunne en fortsette med om lag ett års økning per tiår.
- For de som har aldersgrense 60 år er det litt mer komplisert. Her har vi foreslått at de som er født i 1973-kullet, ikke kunne ta ut tidligpensjonen før 58 år, ett år senere enn tidligst mulige uttak med 85-årsregelen gir mulighet for i dag. Dette foreslo Unio allerede i april 2018 i et møte i ASD. Men for at den livsvarige pensjonen for en som er født i 1973 skulle bli like god som for de som er født i 1963, måtte påkoblingen til påslagsmodellen også flyttes ett år, fra 67 år til 68 år (alternativet er å gi yngre årskull et stadig høyere særalderspåslag).

En måtte selvfølgelig før det var gått for lang tid, gjerne om få år, ta en gjennomgang av grunnlaget for aldersgrensene. Kanskje er det kurant å øke særaldersgrensene med økende levealder, kanskje ikke. Det er forskjellige begrunnelser for de enkelte aldersgrensene. Her var vårt standpunkt at vi hadde god tid til å finne et kunnskapsgrunnlag for en slik gjennomgang. Pensjonsavtalen fra 3. mars 2018 sier at «hvilke aldersgrenser som må gjelde ... må avklares i en senere prosess». Vi var innforstått med at ASD ville iverksette en slik gjennomgang.

I forhandlingene var ASD ikke villige til å være så konkrete på den langsiktige modellen at vi kunne si til medlemmene som var født i 1973 og 1983 hvor lenge de måtte forvente å jobbe og hvilken livsvarig pensjon de kunne forvente. ASD ville ikke binde seg til en langsiktig modell, stikk i strid med den prosessavtalen som partene inngikk 29. november 2018, hvor det heter at «*Partene er enige om å gjennomføre en prosess med sikte på å komme fram til enighet om pensjonsreglene for personer med særaldersgrenser som er født i 1963 eller senere.*» Det heter videre at målet med prosessen er «*å avtale en langsiktig pensjonsløsning, samt gjenstående sikrings- og overgangsbestemmelser senest 1. november 2019*». Den langsiktige pensjonsløsningen var regjeringen ikke villig til å avtale.

Grunn 3: Ville fjerne 85-årsregelen

Regjeringens ville fjerning den såkalte 85-årsregelen fra og med 1970-kullet. 85-årsregelen gjør det mulig for de som har særaldersgrense å gå av med alderspensjon 3 år før aldersgrensen. For de som har aldersgrense 65 år, ville ikke dette hatt noen betydning hvis disse gikk over til en fleksibel modell med et særalderspåslag. De ville fortsatt kunne gå av fra 62 år, men med en lavere pensjon.

For de som har aldersgrense 60 år, innebar regjeringens standpunkt at 1970-kullet tidligst kunne gå av fra 60 år og tilsvarende fra 63 år for de som har aldersgrense 63 år.

Det var selvsagt vanskelig å godta at politi eller brannfolk født i 1970, tidligst kunne gå av ved 60 år. På den annen side har Unio og de andre arbeidstakerorganisasjonene spilt inn en opptrapping av tidligst mulige uttak til 58 år for 1973-kullet som del av en tilpasning av modellen til levealdersjustering. Spørsmålet om en justert 85-årsregel kunne kanskje funnet en løsning under forhandlingene hvis de andre tingene hadde kommet på plass. Det gjorde de derimot ikke, det livsvarige pensjonsnivået og langsiktigheten i modellen var langt fra godt nok.

Hva nå?

Forhandlingene med regjeringen førte ikke fram i denne omgang. Regjeringen var mer opptatt av å snakke om neste fase, dvs. de planene de har om å oppheve den pliktige avgangen (flere utspill i media fra regjeringens våpendragere under forhandlingene), å øke aldersgrensene (også utspill i media), å ta fra noen stillingsgrupper særaldersgrensene og å knytte særaldersgrensene til «oppgaver» heller enn «stillinger». Her skal regjeringen åpenbart spare penger. Glemte er tilsynelatende pensjonsavtalen som partene inngikk 3. mars 2018, der det heter at «*Samfunnsmessige hensyn knyttet til sikkerhet og belastning tilsier at det også i fremtiden vil være behov for at stillinger i offentlig sektor skal ha særaldersgrense. Personer som forlater arbeidslivet tidlig på grunn av særaldersgrenser skal ikke komme urimelig ut sammenliknet med andre grupper*».

Men regjeringen har selvsagt rett i at den midlertidige ordningen som Stortinget vedtok før sommeren 2018 (den ordningen de i 2018 betydret ikke skulle brukes som press i de forhandlingene vi nå har avsluttet!) ikke er en god løsning på sikt. Den midlertidige ordningen er en dårlig løsning på sikt, og er selvsagt ikke noe vi kan slå oss til ro med. Mange av de yrkesgruppene det her er snakk om er høyt etterspurt og høyt kvalifisert kompetansearbeidskraft som norske kommuner, sykehus og stat trenger. Dårligere pensjonsordninger kan heller ikke være noe offentlige arbeidsgivere kan slå seg til ro med. Det vil svekke rekrutteringen til disse yrkene.

Den midlertidige ordningen

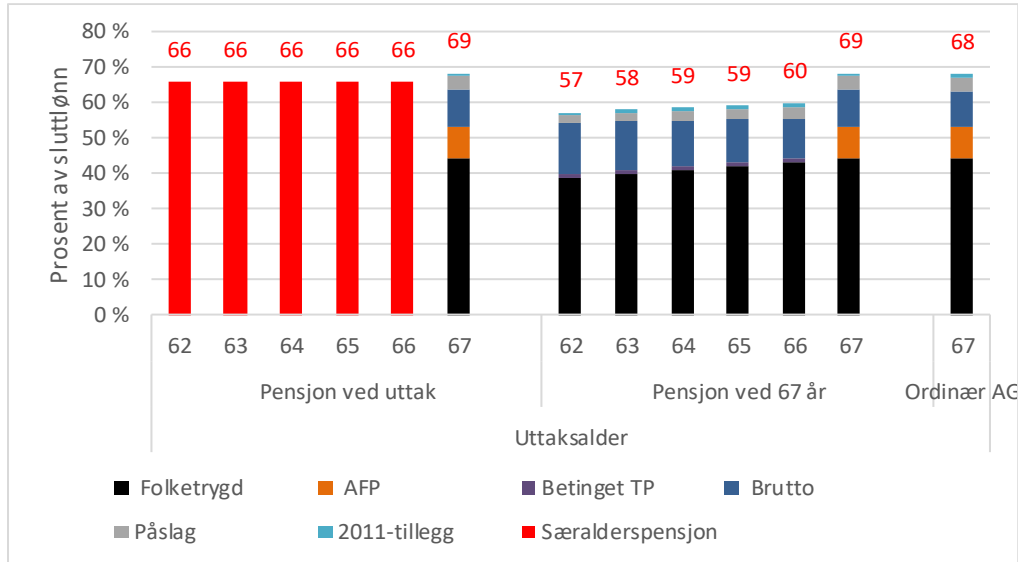
Hva innebærer det å falle tilbake på den midlertidige ordningen som Stortinget vedtok før sommeren i 2018 for de årskullene vi snakker om her, de som er født i 1963 eller senere?

- Tidligpensjonsordningen videreføres med 66 pst av sluttlønn. Det gir en mulighet for 5 år med tidligpensjon fra 62-66 år for de som har særaldersgrense 65 år, og mulighet for ti år med tidligpensjon fra 57-66 år for de som har særaldersgrense 60 år.
- Fra 67 år «kobles» alle på påslagsmodellen. De livsvarige pensjonsnivåene fra 67 år vil derimot være lave fordi det ikke har vært opptjening i verken folketrygd eller de andre pensjonselementene i de årene en har tatt ut tidligpensjon. Nivåene fra 67 år blir derfor betydelig lavere enn for de med ordinær aldersgrense som står til 67 år.

Figur 3 viser hvordan den midlertidige ordningen vil slå ut for en som har særaldersgrense 65 år og er født i 1963. Det er «tradisjonelle» forutsetninger som yrkesstart 27 år, 6 G i inntekt.

Figuren viser at den livsvarige pensjonen fra 67 år blir 59 pst ved uttak 65 år, det er 9 prosentpoeng lavere sammenliknet med en person med ordinær aldersgrense som står til 67 år.

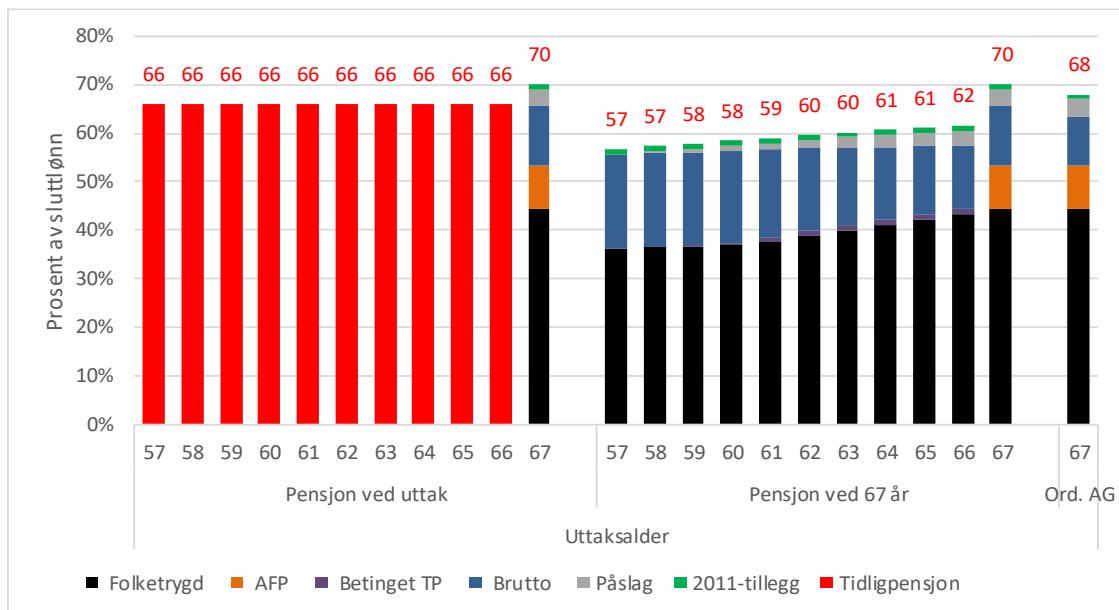
Figur 3: Midlertidig ordning, aldersgrense 65 år, født 1963, inntekt 6 G, yrkesstart 27 år

Kilde: Actecan

Figur 4 viser hvordan den midlertidige ordningen vil slå ut for en som har særaldersgrense 60 år og er født i 1963. Figuren viser at den livsvarige pensjonen fra 67 år blir 58 prosent når uttaket er ved 60 år, det er 10 prosentpoeng lavere sammenliknet med en person med ordinær aldersgrense som står til 67 år.

Figur 4: Midlertidig ordning, aldersgrense 60 år, født 1963, inntekt 6 G, yrkesstart 27 år

Kilde: Actecan